

Briuselis, 2019 05 29
COM(2019) 261 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Komisijos nuomonė dėl Bosnijos ir Hercegovinos paraiškos dėl narystės Europos
Sąjungoje**

{SWD(2019) 222 final}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Komisijos nuomonė dėl Bosnijos ir Hercegovinos paraiškos dėl narystės Europos Sąjungoje

A. ĮVADAS

a) Paraiška dėl narystės

Bosnija ir Hercegovina paraišką dėl narystės Europos Sąjungoje pateikė 2016 m. vasario 15 d. Europos Sąjungos Taryba 2016 m. rugsėjo 20 d. paragino Komisiją pateikti nuomonę dėl šios paraiškos. Tai atitinka Europos Sąjungos sutarties 49 straipsnyje nustatytą procedūrą, pagal kurią „[k]iekviena Europos valstybė, gerbianti 2 straipsnyje nurodytas vertybes ir įsipareigojusi jas remti, gali pareikšti norą tapti Sąjungos nare. Apie tokį prašymą pranešama Europos Parlamentui ir nacionaliniams parlamentams. Sąjungos nare tapti norinti valstybė pateikia prašymą Tarybai, kuri, pasikonsultavusi su Komisija ir gavusi Europos Parlamento narių balsų daugumos pritarimą, sprendžia vieningai. Atsižvelgiama į tinkamumo narystei kriterijus, dėl kurių susitarė Europos Vadovų Taryba.“

Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje nustatyta, kad „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“

Tai teisinis pagrindas, kuriuo remdamasi Komisija teikia šią nuomonę.

2000 m. birželio mėn. Feiroje posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba pripažino, kad stabilizacijos ir asociacijos procese dalyvaujančios Vakarų Balkanų šalys yra potencialios kandidatės tapti ES narėmis. Europinę šių šalių perspektyvą Europos Vadovų Taryba patvirtino 2003 m. birželio mėn. Salonikuose, pritaridama „Salonikų darbotvarkei Vakarų Balkanų valstybėms“. Ši darbotvarkė tebėra šio regiono atžvilgiu vykdomos ES politikos pagrindas.

2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba pareiškė, kad ES ir toliau pasiryžusi siekti, „kad Vakarų Balkanų ateitis būtų Europos Sąjungoje“, ir pakartojo, kad „kiekvienos šalies pažanga siekiant narystės Europos Sąjungoje priklauso nuo atskirų tos šalies pastangų laikytis Kopenhagos kriterijų bei stabilizacijos ir asociacijos proceso sąlygų. Kad ES imtųsi svarstyti paraišką dėl narystės, labai svarbūs geri šalies rezultatai įgyvendinant įsipareigojimus pagal Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą (SAS), įskaitant su prekyba susijusias nuostatas.“

2018 m. vasario mėn. Vakarų Balkanų strategijoje¹ Komisija pareiškė, kad „jei dė pastangas ir prisims įsipareigojimus, Bosnija ir Hercegovina galėtų tapti šalimi kandidate.“ 2018 m.

---

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52018DC0065>

gegužės mėn. Sofijoje vykusiame ES ir Vakarų Balkanų šalių aukščiausiojo lygio susitikime ES vadovai dar kartą patvirtino, kad vienareikšmiškai remia Vakarų Balkanų europinę perspektyvą, o Vakarų Balkanų valstybės partnerės iš naujo įsipareigojo įgyvendinti europinę perspektyvą – savo tvirtą strateginį pasirinkimą. ES vadovai susitarė dėl Sofijos deklaracijos ir Sofijos prioritetų darbotvarkės², kurioje pateikiamos naujos priemonės, skirtos tvirčiau bendradarbiauti su regionu tokiose svarbiose srityse kaip saugumas, teisinė valstybė ir migracija.

Šioje nuomonėje Komisija vertina Bosnijos ir Hercegovinos paraišką, atsižvelgdama į šalies gebėjimą tenkinti 1993 m. Kopenhagoje ir 1995 m. Madride Europos Vadovų Tarybos nustatytus kriterijus, visų pirma susijusius su šalies administraciniais gebėjimais ir stabilizacijos ir asociacijos proceso sąlygomis. Nuomonėje taip pat atsižvelgiama į Bosnijos ir Hercegovinos pažangą įgyvendinant įsipareigojimus pagal Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą (SAS), kuris įsigaliojo 2015 m. birželio 1 d.

1993 m. birželio mėn. Kopenhagoje Europos Vadovų Taryba padarė išvadą, kad:

„Šalis įstoja, kai tik gali įvykdyti narystės įsipareigojimus, tenkindama reikiamas ekonomines ir politines sąlygas.

Kad šalis kandidatė taptų nare, ji:

– turi būti pasiekusi institucijų, užtikrinančių demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises, mažumų gerbimą ir apsaugą, stabilumą;

– turi būti sukūrusi veikiančią rinkos ekonomiką, taip pat gebėti atlaikyti konkurencijos spaudimą ir rinkos jėgų veikimą Sąjungoje;

– gebėti prisiimti narystės įsipareigojimus, kaip antai pritarti politinės, ekonominės ir pinigų sąjungos tikslams.“

1995 m. gruodžio mėn. Madride Europos Vadovų Taryba paminėjo, kad būtina *„sudaryti sąlygas laipsniškai, darniai integruoti šalis [kandidates], ypač vystant rinkos ekonomiką, pertvarkant administracines struktūras ir sukuriant stabilias ekonomikos bei pinigų sąlygas“*.

2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba susitarė, kad *„plėtros strategija, grindžiama konsolidavimo, sąlygų laikymosi ir informavimo principais bei ES gebėjimu integruoti naujas nares, yra atnaujinto konsensuso dėl plėtros pagrindas“*.

1999 m. gegužės 31 d. Taryba pagal stabilizacijos ir asociacijos procesą (SAP) Vakarų Balkanams nustatė specialias sąlygas. Į jas įtrauktas bendradarbiavimas su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai ir regioninis bendradarbiavimas. Šios sąlygos į SAS įtrauktos kaip esminės nuostatos.

Ši nuomonė parengta laikantis panašių metodų, kurių būdavo laikomasi rengiant ankstesnes Komisijos nuomones. Bosnijai ir Hercegovinai pateiktas klausimynas ir tolesni klausimai – iš viso 3 897 klausimai, susiję su visomis ES politikos sritimis. Šalis per 14 mėnesių pateikė atsakymus į pradinis 3 242 klausimus ir per 8 mėnesius atsakė į 655 tolesnius klausimus. Nors buvo sukurtas ES reikalų koordinavimo mechanizmas, valdžios institucijos negalėjo

---

² https://www.consilium.europa.eu/media/34776/sofia-declaration_en.pdf

pateikti atsakymų į 22 klausimus: vieną – dėl politinių kriterijų, keturis – dėl regioninės politikos ir septyniolika – dėl švietimo politikos.

Komisija surengė daug ekspertų misijų į Bosniją ir Hercegoviną, ypatingą dėmesį skirdama sritims, kurioms taikomi politiniai kriterijai. Komisija taip pat atsižvelgė į informaciją, gautą per konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais, kaip antai pilietinės visuomenės organizacijomis, tarptautinėmis organizacijomis ir ES valstybėmis narėmis. Taikydama šį metodą Komisija galėjo įvertinti Bosnijos ir Hercegovinos institucijų administracinius gebėjimus ir teisės aktų įgyvendinimo tvarką. Tai taip pat padėjo geriau nustatyti likusius sunkumus ir būsimų veiksmų prioritetus. Šioje nuomonėje ir prie jos pridėtoje analitinėje ataskaitoje Komisija išanalizavo dabartinę padėtį ir pateikė gaires, kaip spręsti klausimus trumpuoju ir ilgesniu laikotarpiu.

Išsami analizė, kuria grindžiama ši nuomonė, pateikta *Analitinėje ataskaitoje, pridedamoje prie Nuomonės dėl Bosnijos ir Hercegovinos paraiškos dėl narystės Europos Sąjungoje*. Analitinėje ataskaitoje preliminariai vertinamas būsimos Bosnijos ir Hercegovinos įstojimo poveikis tam tikroms svarbiausioms politikos sritims. Išsamesnį poveikio šioms svarbiausioms politikos sritims vertinimą Komisija pateiks vėlesniais pasirengimo narystei etapais. Be to, pasirašius Bosnijos ir Hercegovinos stojimo į ES sutartį, reikės techniškai pritaikyti ES institucijas atsižvelgiant į Europos Sąjungos sutartį.

b) ES ir Bosnijos ir Hercegovinos santykiai

ES ir Bosnijos ir Hercegovinos santykiai užmegzti 1995 m. Deitone ir Paryžiuje pasirašius Bendrąjį pamatinį susitarimą dėl taikos Bosnijoje ir Hercegovinoje ir nuolat stiprėjo ir įgijo pagreitį.

Bosnija ir Hercegovina dalyvauja stabilizacijos ir asociacijos procese, o jos piliečiams nuo 2010 m. taikomas bevizis režimas Šengeno šalyse. Stabilizacijos ir asociacijos susitarimas galioja nuo 2015 m. 2016 m. šalis pateikė paraišką dėl narystės ES.

Bosnijos ir Hercegovinos ir ES **stabilizacijos ir asociacijos susitarimas** pasirašytas Liuksemburge 2008 m. birželio 16 d. kartu su **laikinoju susitarimu**, kuriuo nuo 2008 m. liepos 1 d. reglamentuojama prekyba ir su prekyba susiję klausimai.

2014 m. gruodžio mėn. Taryba susitarė dėl naujo požiūrio į Bosniją ir Hercegoviną ir paragino Sąjungos vyriausiąją įgaliotinę užsienio reikalams ir saugumo politikai ir Komisijos pirmininko pavaduotoją ir už Europos kaimynystės politiką ir plėtros derybas atsakingą Komisijos narį bendradarbiauti su politiniais lyderiais siekiant užtikrinti, kad jie neatšaukiamai įsipareigotų imtis reformų rengiantis stojimui į ES. Bosnijos ir Hercegovinos prezidentui susitarus dėl rašytinio įsipareigojimo, kurį pasirašė 14 parlamento partijų vadovai ir kurį patvirtino Parlamentinė Asamblėja, Taryba pritarė SAS įsigaliojimui nuo 2015 m. birželio 1 d. Įsigaliojus SAS, Bosnija ir Hercegovina pradėjo naują santykių su ES etapą ir patvirtino savo įsipareigojimą siekti narystės ES. Stabilizacijos ir asociacijos susitarimu sukuriama tarpusavio įsipareigojimų įvairiais politikos, prekybos ir ekonomikos klausimais struktūra, taip pat oficialaus politikos dialogo teisinis pagrindas.

ES šaliai teikia gaires dėl reformų prioritetų, susijusių su naryste ES. Europos Komisijos ir Bosnijos ir Hercegovinos politinis dialogas nuo 2009 m. palaikomas pagal Laikinąjį susitarimą, o nuo 2015 m. – pagal SAS³. Nuo 2011 m. palaikant „struktūrinį dialogą

---

³ Europos Komisijos ir Bosnijos ir Hercegovinos politinis dialogas palaikomas sektorių pakomitečiuose:

teisingumo klausimais“ ir nuo 2016 m. vykdant pagal SAS įsteigto teisingumo, laisvės ir saugumo pakomitečio veiklą, vyksta politinis dialogas teisinės valstybės klausimais. Nuo 2017 m. taip pat posėdžiauja speciali viešojo administravimo reformos grupė.

Bosnija ir Hercegovina sukūrė tinkamus administracinius gebėjimus, kad užtikrintų SAS nuostatų, visų pirma susijusių su sklandžiu Stabilizacijos ir asociacijos tarybos, komiteto ir sektorių pakomitečių veikimu, įgyvendinimą. Protokolas, kuriuo pritaikomas SAS, kad būtų atsižvelgta į Kroatijos įstojimą į ES, įsigaliojo 2017 m. spalio 1 d. po laikino taikymo nuo 2017 m. vasario 1 d.

Tačiau tam, kad įvykdytų pagal Susitarimą prisiimtus teisinius įsipareigojimus, Bosnija ir Hercegovina turi užtikrinti Stabilizacijos ir asociacijos parlamentinio komiteto veikimą ir parengti nacionalinę ES *acquis* priėmimo programą.

SAS parlamentinis aspektas nėra tinkamai užtikrinamas. Stabilizacijos ir asociacijos parlamentinis komitetas įsteigtas 2015 m. lapkričio mėn. kaip SAS organų dalis, tačiau jis nepriėmė savo darbo tvarkos taisyklių, nes kai kurie Bosnijos ir Hercegovinos atstovai primygtinai reikalavo įtraukti Europos standartų neatitinkančias nuostatas dėl balsavimo etniniu pagrindu. Nepaisant to, Europos Parlamentas reguliariai aptaria ir priima rezolucijas dėl padėties ir pokyčių Bosnijai ir Hercegovinai siekiant narystės ES.

Bosnija ir Hercegovina palaiko ekonominį dialogą su Komisija ir ES valstybėmis narėmis. Šalis kasmet Komisijai pateikia vidutinės trukmės **ekonominių reformų programą** (ERP), kurioje išdėsto planus stiprinti makrofiskalinį stabilumą ir šalinti struktūrines augimo kliūtis. Remiantis ERP, Bosnija ir Hercegovina kasmet susitinka su Komisija, ES valstybėmis narėmis ir visomis kitomis plėtros šalimis vykdant dialogą ekonomikos ir finansų klausimais. Dialogo ekonominio valdymo klausimais tikslas – padėti šaliai pasirengti būsimam dalyvavimui ES ekonominės politikos koordinavime, įskaitant Europos semestro procesą.

2015–2018 m. Bosnija ir Hercegovina pradėjo įgyvendinti plataus užmojo reformų darbotvarkę, kad paskatintų ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. Nors tebėra didelių problemų, reformos padėjo pagerinti ekonominius rodiklius ir makroekonominę padėtį, įskaitant subalansuotus viešuosius finansus ir stabilų ekonomikos augimą. Visų lygmenų šalies vyriausybės turi susitarti dėl naujų socialinių ir ekonominių reformų priemonių ir jas įgyvendinti, visiškai laikantis ERP ir bendrai sutartų politikos gairių.

Tarybos sprendimu nuo 2010 m. lapkričio mėn. Bosnijos ir Hercegovinos piliečiams į Šengeno erdvę leidžiama **keliauti be vizų**. Šis sprendimas priimtas atsižvelgiant į nemažą teisingumo, laisvės ir saugumo srityse padarytą pažangą ir į tai, kad įvykdytos 174 konkrečios vizų režimo liberalizavimo plane nustatytos sąlygos, pvz., biometrinių pasų įdiegimas.. Komisija reguliariai stebi ir teikia šio plano įgyvendinimo ataskaitas. 2018 m. gruodžio mėn. Komisija priėmė antrą ataskaitą pagal vizų režimo sustabdymo mechanizmą⁴. Apskritai Bosnija ir Hercegovina toliau atitinka visus vizų režimo liberalizavimo kriterijus.

2006 m. rugsėjo mėn. Bosnija ir Hercegovina ratifikavo Energijos bendrijos sutartį, 2007 m. liepos mėn. – Europos bendrosios aviacijos erdvės susitarimą ir 2018 m. balandžio mėn. – Transporto bendrijos sutartį.

---

prekybos, pramonės, muitų ir mokesčių; žemės ūkio ir žuvininkystės; vidaus rinkos ir konkurencijos; ekonomikos ir finansinių klausimų bei statistikos; inovacijų, informacinės visuomenės ir socialinės politikos; transporto, aplinkos, energetikos ir regioninės plėtros; teisingumo, laisvės ir saugumo.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1558535963503&uri=CELEX:52018DC0856>

Pagal SAS ir jo laikinąjį susitarimą, taikomus nuo 2008 m., laipsniškai liberalizuota **prekyba** ir daugumai prekių užtikrintas abipusis bemuitis režimas. Nuo 2000 m. Bosnijai ir Hercegovinai taip pat taikomos autonominės prekybos priemonės. 2007 m. Bosnija ir Hercegovina prisijungė prie Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimo (VELPS). Derybos dėl šalies stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją yra galutiniame etape. ES yra pagrindinė Bosnijos ir Hercegovinos prekybos partnerė, po jos – VELPS šalys. Pasiektas aukštas prekybos integracijos į ES lygis. 2017 m. importas iš ES sudarė 61 proc. šalies importo ir jo vertė siekė 5,6 mlrd. EUR (importas iš VELPS – 12 proc.). ES teko 71 proc. šalies eksporto (VELPS – 15 proc.). 2017 m. šalies prekybos su ES deficitą siekė 1,7 mlrd. EUR.

Įgyvendindama **bendrą užsienio ir saugumo politiką** ir **bendrą saugumo ir gynybos politiką**, ES Bosnijoje ir Hercegovinoje skiria nemažai išteklių. 2002–2011 m. Taryba paskyrė tarptautinį vyriausiąjį įgaliotinį kaip ES specialųjį įgaliotinį Bosnijoje ir Hercegovinoje (toliau – ES specialusis įgaliotinis). Nuo 2011 m. bendras ES specialiojo įgaliotinio Bosnijoje ir Hercegovinoje ir ES delegacijos Bosnijoje ir Hercegovinoje biuras padeda informuoti šalies piliečius apie ES prioritetus ir įgyvendinti ES darbotvarkėje numatytus tikslus svarbiausiose srityse. Nuo 2004 m. gruodžio mėn. ES dislokavo Europos Sąjungos pajėgas Bosnijoje ir Hercegovinoje (angl. EUFOR), kurios vykdo *Althea* karinę operaciją ir kurioms buvo suteikti vykdomieji įgaliojimai užtikrinti saugią ir patikimą aplinką šalyje. Nuo 2015 m. rugsėjo mėn. taikomas bendrasis susitarimas dėl Bosnijos ir Hercegovinos dalyvavimo ES krizių valdymo operacijose.

ES Bosnijai ir Hercegovinai teikia didelę **finansinę paramą**, kuri karo nuniokotai šaliai leido ilgainiui atsigausti ir vėl tapti atotrūki mažinančios ekonomikos šalimi. Nuo 1996 m. iki 2000 m. Bosnija ir Hercegovina ES finansinę paramą gavo pagal PHARE ir OBNOVA programas. 2000–2007 m. CARDS reglamentu numatyta finansinė parama, pritaikyta prie SAP prioritetų⁵. Nuo 2007 m. Bosnijai ir Hercegovinai ES parama daugiausia skiriama pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę (PNPP). 2007–2018 m. laikotarpiu Bosnija ir Hercegovina iš ES gavo 1,5 mlrd. EUR, iš kurių apie 433 mln. EUR iš regioninių programų. Nuo 2000 m. Europos investicijų bankas skyrė 2,4 mlrd. EUR paskolų projektams Bosnijoje ir Hercegovinoje remti. ES delegacija Bosnijoje ir Hercegovinoje yra atsakinga už tiesioginį ES finansinės paramos įgyvendinimo valdymą ir už tai, kad būtų užtikrintas pagalbos koordinavimas su ES valstybėmis narėmis. Šiuo metu įgyvendinamos PNPP I ir PNPP II programos. 2014–2017 m. Bosnijai ir Hercegovinai skirtas orientacinis strategijos dokumentas 2018 m. peržiūrėtas, siekiant įtraukti keletą papildomų sektorių ir pratęsti jo galiojimą iki 2020 m.⁶ Nustatytos aplinkos, energetikos, transporto ir kaimo plėtros sektorių strategijos, todėl šiuose sektoriuose teikiama PNPP parama. Visos šalies mastu taikomų strategijų, pavyzdžiui, dėl viešųjų finansų valdymo ir užimtumo, priėmimas išlieka pagrindiniu reikalavimu Bosnijai ir Hercegovinai siekiant 2018–2020 m. visapusiškai pasinaudoti PNPP lėšomis.

Bosnija ir Hercegovina palaipsniui išplėtė savo dalyvavimą **ES programose**, kurios iš dalies buvo bendrai finansuojamos iš PNPP lėšų. Bosnija ir Hercegovina šiuo metu dalyvauja programose COSME, „Kūrybiška Europa“, „Muitinė 2020“, „Europa piliečiams“, „Erasmus

⁵ Finansinės priemonės, kuriomis Centrinės ir Rytų Europos ir Vakarų Balkanų regionuose remiamas perėjimas prie demokratijos ir rinkos ekonomikos, yra programos „Phare“, OBNOVA ir CARDS.

⁶ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180817-revised-indicative-strategy-paper-2014-2020-for-bosnia-and-herzegovina.pdf>

+“, „Fiscalis 2020“, „Horizontas 2020“ ir Trečiojoje Sąjungos veiksmų sveikatos srityje programoje. Bosnija ir Hercegovina taip pat dalyvauja **INTERREG** programoje.

B. NARYSTĖS KRITERIJAI

1. POLITINIAI KRITERIJAI

Šis vertinimas pagrįstas Kopenhagos kriterijais, susijusiais su demokratiją užtikrinančių institucijų stabilumu, teisine valstybe, žmogaus teisėmis, pagarba mažumoms ir jų apsauga, ir stabilizacijos bei asociacijos proceso sąlygomis.

1992–1995 m. Bosniją ir Hercegoviną nusiaubęs karas paliko gilių materialinių ir žmogiškųjų žaizdų, kurias šalis turėjo išsigydyti. Pasibaigus karui ji atkūrė savo institucijas ir ekonominę infrastruktūrą ir pasirengė siekti narystės ES. Bosnija ir Hercegovina yra įsipareigojusi siekti savo tikslo tapti Europos Sąjungos nare, kaip pakartota daugelyje Prezidiumo sprendimų, ir vis daugiau dėmesio skiria teisėkūros veiksams siekdama priimti reformas rengiantis narystei ES.

Kaip nustatyta šalies **Konstitucijoje**, kuri yra neatskiriama 1995 m. Deitono ir Paryžiaus bendrojo pamatinio susitarimo dėl taikos (BPST) dalis (IV priedas), Bosnija ir Hercegovina yra parlamentinė demokratija, kurioje vykdomosios valdžios įgaliojimus vykdo Prezidiumas ir Ministrų Taryba, o teisėkūros įgaliojimus – Parlamentinė Asamblėja. Konstitucija užtikrina pagrindinius demokratinės valstybės principus, įskaitant teisinės valstybės principus, laisvus rinkimus ir žmogaus teisių apsaugą.

Konstitucijoje nustatyta šalies vidaus struktūra: šalį sudaro du subjektai – Bosnijos ir Hercegovinos Federacija (ją sudaro 10 kantonų) ir *Serbų Respublika*, taip pat Brčko rajonas. Konstitucijos preambulėje nurodyta, jog šalį sudarančios tautos ir Bosnijos ir Hercegovinos piliečiai yra bosniai, kroatai ir serbai (kartu su kitų tautų atstovais). Šalis susiduria su tam tikromis struktūrinėmis problemomis, kurios kyla dėl jos sudėtingos institucinės struktūros ir su etnine kilme susijusių procedūrų, darančių neigiamą poveikį jos funkcijoms.

Valstybės lygmens kompetencijos sritys išvardytos Konstitucijoje, kuria visi kiti įgaliojimai priskiriami subjektams. Valstybės lygmens kompetencijos sritys taip pat apima įgaliojimus, kurie buvo palaipsniui priskirti valstybei arba jos prisiimti pagal perdavimo susitarimus, numanomus įgaliojimus ir taikos susitarimų priedus, kaip numatyta Konstitucijoje ir patvirtinta Konstitucinio Teismo. Dažni ginčai dėl kompetencijos pasiskirstymo tarp valstybės ir subjektų veikia veiksmingą jų naudojimąsi įgaliojimais, todėl nukenčia ir teisės aktų suderinimas su *acquis*, ir jo įgyvendinimas daugelyje skyrių. Siekdama išvengti tokių sisteminių ginčų ir užtikrinti veiksmingą *acquis* įgyvendinimą, Bosnija ir Hercegovina turi užtikrinti teisinį tikrumą dėl kompetencijos pasiskirstymo tarp valdžios lygmenų. Be to, nėra jokios procedūros, pagal kurią būtų numatyti valstybės lygmens įgaliojimai užkirsti kelią kitų valdžios lygmenų ES teisės pažeidimams ir juos ištaisyti, nors už juos būtų atsakinga Bosnija ir Hercegovina kaip šalis.

Konstitucijoje išdėstytos su etnine kilme ir gyvenamąja vieta susijusios nuostatos, kurios neatitinka Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų. Tai susiję su valstybės vadovo ir vykdomųjų bei teisėkūros institucijų skyrimu, pastarųjų sudėtimi ir sprendimų priėmimo procedūromis, nes tam tikros rinkimų teisės suteikiamos tik piliečiams, kurie priskiriami prie „šalį sudarančių tautų“ – bosnių, kroatų ir serbų. Todėl reikalingos reikšmingos papildomos reformos, siekiant užtikrinti, kad visi piliečiai galėtų veiksmingai naudotis savo politinėmis

teisėmis, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) praktiką bylos *Sejdić-Finci* sprendime.

Kelių administracinių įstaigų sudėtis ir sprendimų priėmimas grindžiami etniniais kriterijais, o tai gali pakenkti ES *acquis* įgyvendinimui. Veto teisės etniniu pagrindu taip pat gali turėti įtakos parlamento ir subjektų teisėkūros asamblėjų darbui.

Konstitucinis Teismas aiškina Konstituciją ir yra aukščiausia instancija, sprendžianti kompetencijos konfliktus tarp įvairių valdžios lygmenų. Trys iš devynių Konstitucinio Teismo teisėjų yra tarptautiniai teisėjai. Kai kurie jo sprendimai nėra vykdomi. Reikia stiprinti Konstitucinio Teismo teisėjų profesionalumą ir nepriklausomumą, pradedant nuo jų tinkamumo kriterijų ir skyrimo procedūrų tobulinimo. Reikia spręsti tarptautinių Konstitucinio Teismo teisėjų klausimą. Konstitucinis Teismas turi gebėti imtis aktyvaus ir nepriklausomo vaidmens sprendžiant konfliktus dėl kompetencijos. Jo teisėtumą turi pripažinti visos valdžios institucijos, kad būtų nuolat laikomasi jo sprendimų.

Deitono taikos susitarimo X priede nustatyta, kad Jungtinių Tautų tarptautinio vyriausiojo įgaliotinio biuras (OHR) yra galutinė institucija, aiškinanti taikos susitarimo įgyvendinimo civilinius aspektus. Nuo to laiko OHR suteikti platūs įgaliojimai priimti teisės aktus ir atleisti valstybės pareigūnus (vadinamieji Bonos įgaliojimai, kuriais jis paskutinį kartą pasinaudojo 2011 m.). Tokia plataus masto tarptautinė priežiūra iš esmės nesuderinama su Bosnijos ir Hercegovinos suverenitetu, taigi ir su naryste ES. Nuo 2008 m. pradėtas Vyriausiojo įgaliotinio biuro uždarymo procesas. Jo rezultatai priklauso nuo įvairių sąlygų.

Parlamentas ir kitos teisėkūros asamblėjos priima teisės aktus ir vykdo vykdomosios valdžios demokratinę kontrolę bei priežiūrą. Teisė būti kandidatu į Tautos Rūmus ribojama etninės kilmės ir gyvenamosios vietos pagrindu, o tai pažeidžia Europos standartus. Veto teisė dėl „gyvybiškai svarbaus nacionalinio intereso“ ir subjektų balsavimas taip pat trukdo veiksmingam parlamentų veikimui, nes teisės aktų priėmimas gali užtrukti. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinė institucijų ir žmogaus teisių biuras (ODIHR) ir Europos Tarybos Europos demokratijos per teisę komisija (Venecijos komisija) pateikė rekomendacijų, kaip pagerinti rinkimų sistemą ir užtikrinti, kad rinkimai vyktų laikantis Europos standartų, įskaitant politinių partijų finansavimo skaidrumą. Vietos rinkimų atveju dėl neveikiančios teisinės sistemos Mostaro gyventojai nuo 2008 m. negali išrinkti savivaldybės tarybos.

Valstybės ir subjektų teisėkūros asamblėjos yra linkusios teisės aktus, susijusius su *acquis*, priimti skubos tvarka, o tai neigiamai veikia teisės aktų derinimo kokybę. Dažnai neužtikrinamas visapusiškas siūlomų teisės aktų poveikio vertinimas ir vykdomosios valdžios teisėkūros priežiūra, taip pat būtina griežtinti teisės aktų įgyvendinimo stebėseną. Teisėkūros asamblėjų bendradarbiavimas ir jų gebėjimai vertinti teisės aktus pagal ES *acquis* yra silpni ir turėtų būti gerokai sustiprinti, jei reikia, sutelkiant išteklius visos šalies mastu.

Bosnija ir Hercegovina turi sudėtingą **vykdomosios valdžios sistemą**, kuri iš esmės veikia. Dėl šalies institucijų sudėtingumo kyla didelių problemų, susijusių su šalies politikos krypties koordinavimu ir suderinimu, visų pirma su teisės aktų, pagrįstų ES *acquis*, suderinimu ir jų įgyvendinimu. Su ES *acquis* įgyvendinimu susijusiose kompetencijos srityse veikia 14 vykdomosios valdžios subjektų visoje šalyje, todėl arba būtina dėti dideles pastangas ir gerokai sustiprinti šalies gebėjimus visais lygmenimis, arba sutelkti išteklius ir pajėgumus, kad Bosnija ir Hercegovina galėtų vykdyti ES narystės įsipareigojimus. Tai visų pirma pasakytina apie kantonų lygmenį, kuriame gebėjimai įgyvendinti narystės ES įsipareigojimus yra nepakankami. Vyriausybės ėmėsi tam tikrų veiksmų, kad užtikrintų ES integracijos

klausimų koordinavimą, be kita ko, sukūrė ES reikalų koordinavimo mechanizmą, kurio galimybės dar nėra iki galo išnaudotos. Vyriausybių politikos planavimo ir koordinavimo pajėgumai visais valdžios lygmenimis vis dar nepakankami.

Reikia dėti daug pastangų siekiant užtikrinti, kad teisės aktai būtų suderinti su **viešojo administravimo reformos** principais ir kad teisės aktai būtų veiksmingai įgyvendinami. Visų lygmenų valdžios institucijos turi užtikrinti politinę paramą viešojo administravimo reformos koordinavimo struktūrai ir skirti pakankamai finansinių išteklių viešojo administravimo reformai skatinti. Siekiant užtikrinti profesionalią valstybės tarnybą, teisės aktuose turėtų būti įtvirtintas įdarbinimui, paaukštinimui ir atleidimui iš darbo taikomas nuopelnų principas; neturėtų būti politinio kišimosi į praktinį teisės aktų įgyvendinimą. Reguliavimo sistema ir metodika, susijusi su centrinės ir sektorių politikos formavimu, stebėseną ir biudžeto sudarymu visais lygmenimis, nėra suderintos; to reikia siekiant užtikrinti veiksmingą požiūrį į politikos formavimą visos šalies lygmeniu. Teisės aktai ir procedūros nėra suderinti, o e. parašo sistemos visoje šalyje dar nėra sąveikios; tai reikalinga tam, kad paslaugos būtų teikiamos veiksmingai.

Laikui bėgant svarbios reformos buvo vykdomos **teismų sistemos** srityje, visų pirma įsteigus Bosnijos ir Hercegovinos teismą ir vieną bendrą teisminių institucijų savireguliacijos organą – Aukštąją teismų ir prokuratūros tarybą (ATPT). Šalyje veikia keturios teismų sistemos, kurių kiekviena turi savo jurisdikciją ir vidaus institucines struktūras. Konstitucinė ir teisinė sistema yra neišsami ir nepakankamai garantuoja teisminių institucijų nepriklausomumą, autonomiją, atskaitomybę ir veiksmingumą. Siekiant sustiprinti teismų nepriklausomumo ir prokuratūrų autonomijos garantijas, be kita ko, nuo visų formų politizavimo ir spaudimo, ATPT ir valstybės lygmens teismų sistemai turėtų būti suteiktas aiškus konstitucinis statusas.

Turėtų būti peržiūrėtas ATPT įstatymas, siekiant geriau reglamentuoti teisėjų skyrimą, vertinimą ir drausmines procedūras, taip pat numatyti tinkamas teisių gynimo priemonės galutinių ATPT sprendimų atžvilgiu. Siekiant užkirsti kelią jurisdikcijos kolizijoms ir užtikrinti reikiamą teisinį tikrumą baudžiamosiose bylose, turėtų būti priimtas Bosnijos ir Hercegovinos teismų įstatymas.

Bosnija ir Hercegovina neturi valstybinio lygmens aukščiausiojo teismo. Teismų praktikos nuoseklumą šalies teisės sistemose siekia užtikrinti aukščiausių teisminių instancijų savanoriškos derinimo grupės. Galiausiai Bosnija ir Hercegovina turi įsteigti teisminę instituciją, kuri užtikrintų nuoseklų teisės aiškinimą ir teismų praktikos suderinimą, kartu visiškai užtikrindama, kad būtų laikomasi visų teisėjų nepriklausomumo principo.

Kovoti su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu trukdo nepakankamas teisės aktų suderinimas visoje šalyje ir silpnas institucinis bendradarbiavimas bei koordinavimas. Korupcija yra plačiai paplitusi ir visiems valdžios lygmenims būdingi piktnaudžiavimo politika požymiai, darantys tiesioginį poveikį kasdieniam piliečių gyvenimui, visų pirma sveikatos, švietimo, užimtumo ir viešųjų pirkimų srityse. Korupcijos prevencijos politinė, institucinė ir teisinė sistema yra fragmentiška ir turi didelių spragų. Teisėsaugos institucijos yra susiskaidžiusios ir neapsaugotos nuo nederamo politinio kišimosi. Prokurorai nėra pakankamai aktyvūs. Finansiniai tyrimai ir turto konfiskavimas iš esmės yra neveiksmingi. Reikia stiprinti kovą su pinigų plovimu. Galutiniai apkaltinamieji nuosprendžiai aukšto lygio korupcijos bylose yra labai reti ir sankcijos yra nepakankamai atgrasančios. Reikia stiprinti smurtinio ekstremizmo prevencijos ir kovos su terorizmu politiką ir priemones. Visų valdžios lygmenų kompetentingos institucijos prastai koordinuoja su migracija susijusias priemones. Tarptautinės apsaugos siekiantys asmenys negali veiksmingai pasinaudoti prieglobsčio procedūromis.

Visų pirma Bosnija ir Hercegovina turi priimti ir įgyvendinti teisės aktus dėl interesų konfliktų ir informatorių apsaugos, užtikrinti veiksmingą kovos su korupcija įstaigų veikimą ir koordinavimą, suderinti teisės aktus ir stiprinti gebėjimus viešųjų pirkimų srityje, užtikrinti veiksmingą teisėsaugos institucijų ir prokuratūrų bendradarbiavimą, pademonstruoti pažangą siekiant rezultatų aktyviai vykdant tyrimus, priimant patvirtintus kaltinimus, vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir priimant galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija srityje, įskaitant aukšto lygio bylose, taip pat depolitizuoti ir pertvarkyti viešąsias įmones bei užtikrinti privatizavimo procesų skaidrumą.

Iš esmės taikomi **pagrindinių teisių** teisės aktai ir veikia susijusios institucijos; teisės aktai turėtų būti visiškai įgyvendinti ir iš esmės patobulinti, be kita ko, reikia suderinti šalies teisės aktus ir suderinti juos su Europos standartais, stiprinti administracinius gebėjimus ir skirti pakankamai išteklių veiksmingam pagrindinių teisių įgyvendinimui užtikrinti. Nėra jokių visos šalies lygmens žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija strategijų. Neužtikrinama visų piliečių lygybė. Priimti, tačiau nepakankamai įgyvendinami nediskriminavimo ir lyčių lygybės teisės aktai, įskaitant kovos su smurtu dėl lyties teisės aktus. *Serby Respublikos* subjekto Konstitucija apima nuostatą dėl mirties bausmės, kuri pažeidžia Europos standartus, ir šalis nepaskyrė nacionalinių prevencijos institucijų, užtikrinančių kankinimo ir kitokio netinkamo elgesio prevenciją. Susirūpinimą kelia žurnalistų patiriamas smurtas, grasinimai ir politinis spaudimas; žurnalistų apsauga, su grasinimais ir išpuoliais prieš juos susiję tyrimai ir teisminiai veiksmai yra nepakankami. Visuomeniniams transliuotojams daromas politinis spaudimas; nėra jų finansinio tvarumo garantijų. Dar neužtikrinta pilietinei visuomenei palanki aplinka, įskaitant susirinkimų ir asociacijų laisvę. Valdžios institucijos turi nuolat bendradarbiauti ir konsultuotis su pilietinės visuomenės organizacijomis. Vis dar nepakankama pažeidžiamų grupių, visų pirma neįgaliųjų, vaikų, LGBTI asmenų⁷, romų bendruomenės narių, sulaikytųjų, migrantų ir prieglobsčio prašytojų, apsauga ir įtrauktis. Be to, taip pat būtina užtikrinti įtraukų ir kokybišką švietimą visiems, kad būtų galima nutraukti „dviejų mokyklų po vienu stogu“ praktiką ir įgyvendinti susijusius teismo sprendimus.

Politinė aplinka dar nėra palanki **susitaikymui** ir praeities palikimo atsikratymui. Aukšto lygio politiniai lyderiai dažnai ginčija nustatytus faktus apie karo įvykius, o tai skatina abejones dėl tarptautinių tribunolų nepriklausomumo ir nešališkumo. Visi Bosnijos ir Hercegovinos subjektai turi visapusiškai bendradarbiauti su tarptautiniais tribunolais, pripažinti jų sprendimus ir jų laikytis. Istorijos peržiūra ir genocidas prieštarauja pagrindinėms Europos vertybėms.

Vis dar vėluojama nagrinėti karo nusikaltimus ir turi būti priimta persvarstyta nacionalinė karo nusikaltimų strategija. Bosnija ir Hercegovina turi iš esmės pagerinti civilių aukų teisių gynimo sistemą. Apie 8 000 asmenų vis dar laikomi dingusiais be žinios; šalis turi prisiimti visą atsakomybę, kad išsiaiškintų jų likimą. Bosnija ir Hercegovina privalo rasti ilgalaikių maždaug 100 000 pabėgėlių ir dėl XX a. paskutiniajame dešimtmetyje vykusio konflikto šalies viduje perkeltų asmenų apgyvendinimo sprendimų ir taikyti integracijos priemones, užbaigti grįžimo procesą ir leisti uždaryti Deitono taikos susitarimo VII priedą. Pagal regioninę aprūpinimo būstu programą Bosnija ir Hercegovina siekia rasti ilgalaikį sprendimą dėl maždaug 74 000 pabėgėlių ir perkeltųjų asmenų apgyvendinimo.

Bosnija ir Hercegovina iš esmės laikosi **stabilizacijos ir asociacijos proceso**, visų pirma aktyviai vykdo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvas ir siekia išlaikyti gerus kaimyninius santykius. Dvišaliai santykiai su kitomis plėtros šalimis yra geri. Tačiau Bosnija ir

---

⁷ Lesbietės, gėjai, biseksualūs, translyčiai ir interseksualūs asmenys.

Hercegovina nepripažįsta Kosovo ir taiko griežtą vizų režimą, pagal kurį individualios trumpalaikės vizos išduodamos tik tiems Kosovo piliečiams, kurie yra gavę Bosnijos ir Hercegovinos užsienio diplomatinės atstovybės arba Bosnijoje ir Hercegovinoje akredituotos tarptautinės organizacijos kvietimą, arba dėl humanitarinių priežasčių. Turi būti priimtas pakeitimas, kad būtų normalizuota vizų išdavimo procedūra visiems Kosovo piliečiams. Be to, šalis su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis pasirašė dvišalį susitarimą dėl imuniteto, pagal kurį JAV piliečiams netaikoma Tarptautinio baudžiamojo teismo jurisdikcija. Tokiu sprendimu Bosnija ir Hercegovina nesilaiko ES bendrųjų pozicijų dėl Romos statuto vientisumo ir su tuo susijusio ES pagrindinio principo dėl dvišalių imuniteto susitarimų. Šalis turi prisiderinti prie ES pozicijos.

2. EKONOMINIAI KRITERIJAI

Šis vertinimas grindžiamas Kopenhagos kriterijais, pagal kuriuos šalis turi būti sukūrusi **veikiančią rinkos ekonomiką**, taip pat gebėti atlaikyti **konkurencijos spaudimą** ir Sąjungoje veikiančias rinkos jėgas. Bosnijoje ir Hercegovinoje dar tik pradėdama kurti veikianti rinkos ekonomika ir siekiama išlaikyti konkurencingumą bendrojoje rinkoje.

Ekonomikos valdymui trukdo didelis politizavimas ir pagrindinių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo stoka. Dėl to šalyje dažnos politinės aklavietės ir ilgai užtrunka sprendimų priėmimo procesas. Šiuo atžvilgiu turėtų būti sustiprinta Fiskalinės tarybos aukšto lygio koordinavimo funkcija. Be to, ekonomikos valdymo srityje pirmenybė teikiama tam, kad išliktų *status quo*, o tai dar labiau sulėtina vėluojančių struktūrinių reformų rengimą ir įgyvendinimą. Dėl šios priežasties valstybės vaidmuo vis dar yra neproporcingas ir daug išteklių panaudojama viešojo sektoriaus tarnautojų, neveiksmingų viešųjų įmonių ir neveiksmingos socialinės apsaugos sistemos finansavimui. Dažnos politinės aklavietės, lemiančios mažą nuspėjamumą investuotojams, daro neigiamą įtaką verslo aplinkai. Tai dar labiau apsunkina prasta teisinės valstybės padėtis, didelis biurokratizmas, korupcija ir ilgos bei sudėtingos administracinės procedūros, iš dalies dėl didelio šalies vidaus rinkos susiskaidymo. Dėl prastos verslo aplinkos ir šalies švietimo sistemos trūkumų struktūrinis nedarbas, ypač jaunimo ir pažeidžiamų grupių, yra didelis. Be to, neoficialios ekonomikos dalis tebėra didelė, dėl jos atsiranda nesąžininga konkurencija ir didesnė nei būtina mokesčių našta.

Švietimo kokybė nepakankama. Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai nedidelės. Šalies fizinio kapitalo kokybė nukenčia dėl nuolatinio nepakankamo investavimo ir neveiksmingo įgyvendinimo. Transporto ir energetikos infrastruktūra nepakankamai išvystyta. Struktūrinis koregavimas vyksta lėtai, iš dalies dėl problemų ir sunkumų, susijusių su naujų įmonių steigimu ir išlaikymu labai susiskaidžiusios ir politizuotos ekonomikos sąlygomis, nepaisant to, kad šalies regioninės prekybos struktūra neseniai buvo šiek tiek diversifikuota.

Socialinių ir ekonominių priemonių reformų darbotvarkė, viešojo administravimo ir teisinės valstybės reformos, kurias Bosnija ir Hercegovina įgyvendino nuo 2015 m., be kita ko, leido sukurti lankstesnę darbo rinką ir geriau suderinti finansų sektoriaus taisykles su tarptautiniais standartais. Dėl didesnio ekonomikos augimo ir veiksmingesnio mokesčių surinkimo šalies viešieji finansai iš esmės yra subalansuoti, o tai suteiktų puikią galimybę investuoti į šalyje ilgą laiką apleistą infrastruktūrą arba pradėti mažinti didelį darbo jėgos apmokestinimą

---

* Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/1999 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

siekiant remti naujų darbo vietų kūrimą. Nuo 2015 m. ekonomikos augimas yra 3 proc., o vykdant ekonomikos rėmimo politiką per ateinančius kelerius metus galėtų siekti 4 proc. Vis dėlto šalies ekonomikos augimo potencialas nėra iki galo išnaudojamas, o dauguma gyventojų vis dar nejaučia geresnės makroekonominės padėties poveikio. Jaunimo ir darbingo amžiaus gyventojų emigracija yra vienas skubiausiai spręstinių uždavinių.

Politikos gairėmis, dėl kurių bendrai susitarta rengiant ekonominių reformų programą, siekiama stiprinti makroekonominį fiskalinį stabilumą ir šalinti struktūrines augimo kliūtis. Tačiau iš esmės dėl nepakankamo pagrindinių ministerijų ir įstaigų bendradarbiavimo įvairiais lygmenimis Bosnijos ir Hercegovinos parengtos programos kokybė yra prasta, be to, vangiai įgyvendinamos bendrai priimtos politikos gairės, kurios yra pagrindinė proceso dalis. Pasibaigus 2015–2018 m. reformų darbotvarkei, visų lygių šalies vyriausybės turi susitarti dėl naujų socialinių ir ekonominių reformų ir jas įgyvendinti, visiškai suderinus su politikos gairėmis, pateiktomis bendrose Bosnijos ir Hercegovinos ekonominių reformų programos ekonominio ir finansinio dialogo išvadose.

3. GEBĖJIMAS PRISIIMTI NARYSTĖS ĮSIPAREIGOJIMUS

Bosnijos ir Hercegovinos gebėjimas prisiimti narystės įsipareigojimus įvertintas remiantis šiais rodikliais:

- Stabilizacijos ir asociacijos susitarime nustatytais įsipareigojimais;
- pažangos priimant, įgyvendinant ir vykdant ES *acquis* lygį.

Apskritai Bosnija ir Hercegovina įvykdė pradinis įsipareigojimus pagal Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą. Tačiau šalis neįvykdė kai kurių pagal šį susitarimą prisiimtų įsipareigojimų ir turi nedelsdama išspręsti šį klausimą. Tai apima tinkamą Stabilizacijos ir asociacijos parlamentinio komiteto veikimą.

Bosnija ir Hercegovina neturi nacionalinės ES *acquis* priėmimo programos. Ši programa yra teisinis įsipareigojimas pagal SAS ir yra labai svarbi planuojant ir racionalizuojant ES derinimo procesą visoje šalyje. Administraciniai gebėjimai yra silpni ir trūksta veiksmingų koordinavimo struktūrų, kad būtų galima valdyti 14 šalies vyriausybių. Todėl Bosnija ir Hercegovina susiduria su dideliais sunkumais įgyvendinama ir vykdydama teisės aktus, susijusius su ES integracijos tikslais. Kad šalis galėtų prisiimti narystės ES įsipareigojimus, reikia didelių ir ilgalaikių pastangų.

Kai kuriose administracinėse institucijose, kurioms pavesta įgyvendinti ES *acquis*, kaip antai Konkurencijos taryboje ir Valstybės pagalbos taryboje, sprendimų priėmimo procedūros grindžiamos etnine kilme – pagal jas bent vienas kiekvienos šalį sudarančios tautos atstovas turi pritarti sprendimui, kad jis galiotų. Tai neatitinka nei SAS nuostatų, nei įsipareigojimų, atsirandančių dėl narystės ES.

Ypač daug dėmesio ir pastangų reikia skirti toliau išvardytoms sritims, kuriose Bosnija ir Hercegovina **tik pradėjo** pasirengimą:

- laisvas prekių judėjimas
- įsisteigimo teisė ir laisvė teikti paslaugas
- informacinė visuomenė ir žiniasklaida
- žemės ūkis ir kaimo plėtra
- žuvininkystė
- transporto politika

- energetika
- ekonominė ir pinigų politika
- statistika
- socialinė politika ir užimtumas
- įmonių ir pramonės politika
- regioninė politika ir struktūrinių priemonių koordinavimas
- švietimas ir kultūra
- vartotojų ir sveikatos apsauga
- finansų kontrolė

Taip pat reikia didelių pastangų srityse, kuriose Bosnija ir Hercegovina padarė **tam tikrą pasirengimo pažangą**:

- laisvas darbuotojų judėjimas
- viešieji pirkimai
- bendrovių teisė
- konkurencijos politika
- finansinės paslaugos
- maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politika
- apmokestinimas
- transeuropiniai tinklai
- teismai ir pagrindinės teisės
- teisingumas, laisvė ir saugumas
- mokslas ir moksliniai tyrimai
- aplinkosauga ir klimato kaita
- muitų sąjunga
- išorės santykiai
- užsienio, saugumo ir gynybos politika
- finansinės ir biudžeto nuostatos

Bosnija ir Hercegovina turėtų ir toliau dėti pastangas srityse, kuriose šalis yra **vidutiniškai pasirengusi**:

- laisvas kapitalo judėjimas
- intelektinės nuosavybės teisė

Nė vienoje politikos srityje Bosnija ir Hercegovina **nėra nei gerai pasirengusi**, nei padariusi **didelę pažangą**, kad galėtų prisiišti narystės ES įsipareigojimus.

Apskritai visose politikos srityse reikia didelių teisinės ir institucinės sistemos pakeitimų, taip pat administracinių ir įgyvendinimo pajėgumų, kad teisės aktai būtų suderinti su ES *acquis* ir kad juos būtų galima veiksmingai įgyvendinti.

C. IŠVADA IR REKOMENDACIJA

Bosnija ir Hercegovina dar nepakankamai atitinka 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos nustatytus kriterijus, susijusius su institucijų, užtikrinančių demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms bei jų apsaugą, stabilumu. Atsižvelgiant į tai, šalis turi dėti dideles pastangas, kad pakankamai atitiktų šiuos kriterijus ir sustiprintų savo institucijas, siekdama užtikrinti demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms bei jų apsaugą. Kad galėtų prisiišti ES įsipareigojimus, Bosnija ir Hercegovina turi suderinti savo konstitucinę sistemą su Europos standartais ir užtikrinti savo institucijų

funkcionalumą. Nors decentralizuota valstybės struktūra yra suderinama su naryste ES, Bosnija ir Hercegovina turės pertvarkyti savo institucijas, kad galėtų veiksmingai dalyvauti ES sprendimų priėmimo procese ir visapusiškai įgyvendinti *acquis* bei užtikrinti jo vykdymą.

Bosnija ir Hercegovina turi pagerinti savo rinkimų sistemą ir teisminių institucijų veikimą. Ji taip pat turėtų stiprinti korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo, įskaitant pinigų plovimą ir terorizmą, prevenciją ir kovą su jais, taip pat užtikrinti veiksmingą sienų valdymą, migracijos ir prieglobsčio sistemų veikimą. Ji turi sustiprinti visų piliečių pagrindinių teisių apsaugą, be kita ko, užtikrindama pilietinei visuomenei ir susitaikymui palankią aplinką ir pažeidžiamų grupių apsaugą ir įtrauktį. Ji taip pat turi imtis esminių viešojo administravimo reformos veiksmų.

Kalbant apie ekonominius kriterijus, Bosnija ir Hercegovina pasiekė tam tikrą makroekonominį stabilumą. Tačiau siekdama pereiti prie veikiančios rinkos ekonomikos – vieno iš 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos nustatytų kriterijų – Bosnija ir Hercegovina turi ypatingą dėmesį skirti sprendimų priėmimo procedūrų paspartinimui ir verslo aplinkos gerinimui, taip pat viešojo sektoriaus, ypač viešųjų įmonių, veiksmingumui ir skaidrumui. Šalis turėtų šalinti kliūtis, trukdančias tinkamai veikti rinkos mechanizmams, tokias kaip silpna teisinė valstybė, didelis biurokratizmas, korupcija, ilgos ir pernelyg sudėtingos administracinės procedūros ir didelis šalies vidaus rinkos susiskaidymas. Kad Bosnija ir Hercegovina vidutinės trukmės laikotarpiu galėtų atlaikyti konkurencijos spaudimą ir rinkos jėgų veikimą Sąjungoje, Bosnija ir Hercegovina turi ypač atkreipti dėmesį į prastą švietimo kokybę ir nepakankamą orientavimą į darbo rinkos poreikius, fizinio kapitalo kokybę, pvz., nepakankamą transporto ir energetikos infrastruktūros plėtrą ir lėtą šalies ekonominės struktūros prisitaikymą.

Reikia pagerinti Bosnijos ir Hercegovinos įsipareigojimų pagal Stabilizacijos ir asociacijos susitarimą įgyvendinimą, visų pirma nustatyti susitarime įtvirtintą parlamentinį aspektą ir patvirtinti nacionalinį ES *acquis* priėmimo planą.

Apskritai Bosnija ir Hercegovina tik pradėjo pasirengimą prisiimti narystės ES įsipareigojimus ir turi gerokai paspartinti procesą, kad teisės aktai būtų suderinti su ES *acquis* ir užtikrintas susijusių teisės aktų įgyvendinimas bei vykdymas. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas laisvo prekių judėjimo, įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas, informacinės visuomenės ir žiniasklaidos, žemės ūkio ir kaimo plėtros, žuvininkystės, transporto politikos, energetikos, ekonominės ir pinigų politikos, statistikos, socialinės politikos ir užimtumo, įmonių ir pramonės politikos, regioninės politikos ir struktūrinių priemonių koordinavimo, švietimo ir kultūros, vartotojų ir sveikatos apsaugos bei finansų kontrolės srityse.

Bosnijos ir Hercegovinos narystė turėtų ribotą bendrą poveikį Europos Sąjungos politikai ir neturėtų įtakos Sąjungos gebėjimui vystytis ir stiprinti savo vystymąsi. Tačiau nustatytos Bosnijos ir Hercegovinos veikimo problemos, visų pirma susijusios su vidaus sprendimų priėmimo procesu, taip pat įvairių valdžios lygmenų netikrumas ir dubliavimasis daugelyje kompetencijos sričių galėtų neigiamai paveikti sprendimų priėmimo procesą ES lygmeniu, ypač tais atvejais, kai reikalingas vieningas ES valstybių narių pritarimas. Todėl Bosnija ir Hercegovina turėtų įsipareigoti spręsti su funkcijomis susijusius klausimus, kad galėtų atitikti narystės ES reikalavimus ir prisiimti susijusius įsipareigojimus.

Komisija mano, kad derybos dėl stojimo į Europos Sąjungą turėtų būti pradėtos su Bosnija ir Hercegovina, kai tik šalis pasieks reikiamą narystės kriterijų atitikties lygį, visų pirma atitiks Kopenhagos politinius kriterijus, pagal kuriuos reikalaujama užtikrinti institucijų, visų pirma

užtikrinančių demokratiją ir teisinę valstybę, stabilumą. Bosnija ir Hercegovina turės iš esmės patobulinti savo teisinę ir institucinę sistemą, kad galėtų užtikrinti, jog būtų laikomasi šių pagrindinių prioritetų:

Demokratija ir funkcionalumas

1. Užtikrinti, kad rinkimai būtų vykdomi laikantis Europos standartų, įgyvendinant ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro ir atitinkamas Venecijos komisijos rekomendacijas, užtikrinant politinių partijų finansavimo skaidrumą ir organizuojant savivaldybių rinkimus Mostare.
2. Užtikrinti, kad visais ES klausimų koordinavimo mechanizmo veikimo lygmenimis būtų pasiekta rezultatų, be kita ko, rengiant ir patvirtinant nacionalinę ES *acquis* priėmimo programą.
3. Užtikrinti tinkamą Stabilizacijos ir asociacijos parlamentinio komiteto veikimą.
4. Iš esmės patobulinti institucinę sistemą, įskaitant konstituciniu lygmeniu, siekiant:
  - a) užtikrinti teisinį tikrumą dėl kompetencijos pasiskirstymo visais valdžios lygmenimis;
  - b) nustatyti pakeitimo sąlygą, pagal kurią įstojus į ES valstybė galėtų laikinai naudotis kitų valdžios lygmenų įgaliojimais, kad užkirstų kelią ES teisės pažeidimams ir juos ištaisytų;
  - c) užtikrinti teisminių institucijų, įskaitant jų savivaldos instituciją (ATPT), nepriklausomumą;
  - d) reformuoti Konstitucinį Teismą, be kita ko, spręsti tarptautinių teisėjų klausimą, ir užtikrinti, kad būtų vykdomi jo sprendimai;
  - e) užtikrinti teisinį tikrumą, be kita ko, įsteigiant teisminę instituciją, kuriai būtų patikėta užduotis užtikrinti nuoseklų teisės aiškinimą visoje Bosnijoje ir Hercegovinoje;
  - f) užtikrinti piliečių lygybę ir nediskriminavimą, visų pirma atsižvelgiant į EŽTT praktiką *Sejdić-Finci* byloje;
  - g) užtikrinti, kad visos administracinės įstaigos, kurioms patikėta *acquis* įgyvendinimo užduotis, vadovautųsi tik profesionalumo principu ir kad būtų panaikinta veto teisė priimant sprendimus, laikantis *acquis*.
5. Imtis konkrečių veiksmų, kad būtų sukurta susitaikymui palanki aplinka, siekiant įveikti karo palikimą.

Teisinė valstybė

6. Pagerinti teisminių institucijų veikimą, priimant naujus teisės aktus dėl Aukštosios teismų ir prokuratūros tarybos ir Bosnijos ir Hercegovinos teismų, laikantis Europos standartų.
7. Stiprinti korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo, įskaitant pinigų plovimą ir terorizmą, prevenciją ir kovą su jais, visų pirma:
  - a) priimti ir įgyvendinti teisės aktus dėl interesų konflikto ir informatorių apsaugos;
  - b) užtikrinti veiksmingą kovos su korupcija įstaigų veikimą ir jų veiklos koordinavimą;
  - c) suderinti teisės aktus ir stiprinti viešųjų pirkimų pajėgumus;

- d) užtikrinti veiksmingą teisėsaugos institucijų ir prokuratūrų tarpusavio bendradarbiavimą;
  - e) parodyti pažangą, padarytą siekiant konkrečių rezultatų vykdant aktyvius tyrimus, priimant patvirtintus kaltinimus, vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos bylose, įskaitant aukšto lygio bylas;
  - f) depolitizuoti ir restruktūrizuoti valstybines įmones ir užtikrinti privatizacijos procesų skaidrumą.
8. Užtikrinti veiksmingą sienų valdymo ir migracijos valdymo pajėgumų koordinavimą visais lygmenimis, taip pat užtikrinti prieglobsčio sistemos veikimą.

Pagrindinės teisės

9. Stiprinti visų piliečių teisių apsaugą, visų pirma užtikrinant teisės aktų dėl nediskriminavimo ir dėl lyčių lygybės įgyvendinimą.
10. Užtikrinti teisę į gyvybę ir uždrausti kankinimus, visų pirma a) panaikinti nuorodą į mirties bausmę *Serbyų Respublikos* subjekto Konstitucijoje ir b) nustatyti nacionalinį prevencinį kankinimo ir netinkamo elgesio mechanizmą.
11. Užtikrinti pilietinei visuomenei palankią aplinką, visų pirma laikantis Europos asociacijų laisvės ir susirinkimų laisvės standartų.
12. Užtikrinti saviraiškos ir žiniasklaidos laisvę bei žurnalistų apsaugą, visų pirma: a) užtikrinti, kad būtų imamasi tinkamų tolesnių teisminių priemonių bylose, susijusiose su grasinimais žurnalistams ir žiniasklaidos darbuotojams ir smurtu prieš juos, ir b) užtikrinti visuomeninio transliavimo sistemos finansinį tvarumą.
13. Gerinti pažeidžiamų grupių, visų pirma neįgaliųjų, vaikų, LGBTI asmenų, romų bendruomenės narių, sulaikytų asmenų, migrantų ir prieglobsčio prašytojų, taip pat perkeltųjų asmenų ir pabėgėlių, apsaugą ir įtrauktį, laikantis tikslo uždaryti Deitono taikos susitarimo VII priedą.

Viešojo administravimo reforma

14. Užbaigti esminius viešojo administravimo reformos veiksmus siekiant pagerinti bendrą viešojo administravimo veikimą, užtikrinant, kad valstybės tarnyba būtų profesionali ir depolitizuota ir būtų laikomasi koordinuoto visos šalies politikos formavimo metodo.

Komisija ragina Bosniją ir Hercegoviną visais valdžios lygmenimis susitarti dėl socialinių ir ekonominių reformų priemonių ir jas įgyvendinti pagal ERP politikos gaires.

Komisija taip pat ragina Bosniją ir Hercegoviną tęsti regioninį bendradarbiavimą ir stiprinti dvišalius santykius su kaimyninėmis šalimis, be kita ko, sudarant susitarimus dėl sienų ir siekiant ilgalaikio susitaikymo Vakarų Balkanuose.

Komisija rekomenduoja Tarybai aptarti šią nuomonę ir tolesnius veiksmus, susijusius su pagrindiniais nurodytais prioritetais, po to, kai bus suformuotos Bosnijos ir Hercegovinos vyriausybės.

Komisija stebės Bosnijos ir Hercegovinos pažangą Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo institucinės sistemos srityje ir toliau finansiškai rems šalį pagal Pasirengimo narystei pagalbos

priemonę.

Komisija į 2020 m. plėtros dokumentų paketą įtrauks ataskaitą dėl Bosnijos ir Hercegovinos, kurioje bus peržiūrimas nurodytų pagrindinių prioritetų įgyvendinimas, atsižvelgiant į tolesnius šalies veiksmus siekiant narystės ES.